

XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG GIÁO DỤC TÍCH CỰC THEO MÔ HÌNH TRƯỜNG HỌC HẠNH PHÚC Ở TRƯỜNG MẦM NON

Dương Thị Thanh Thảo

Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: Theo UNESCO cần thiết phải xây dựng mô hình trường học hạnh phúc vì các lý do: (i) Trải nghiệm ở trường là một trong những trải nghiệm định hình nhất trong cuộc sống; (ii) Phong trào toàn cầu nhằm ưu tiên và đo lường hạnh phúc và sức khỏe; và (iii) Hạnh phúc của người học có thể bị suy yếu. Những lý do này phản ánh bối cảnh mà ở đó giáo dục quốc tế nói chung, mỗi quốc gia nói riêng phải đối mặt, đòi hỏi phải có một mô hình trường học mới; trường học đó phải là môi trường của tình yêu thương, thông cảm, chia sẻ; an toàn về thể chất và tinh thần; tôn trọng sự khác biệt để mọi học sinh đều nhận được những điều kiện tốt nhất cho sự phát triển toàn diện của bản thân. Bài viết tập trung nghiên cứu các nội dung về các khái niệm cơ bản của bài viết, nội dung các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non và phân tích thực trạng xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non qua các tài liệu thứ cấp. Trên cơ sở đó, bài viết đưa ra các biện pháp xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non hiện nay ở nước ta.

Từ khóa: Giáo dục tích cực, môi trường, trường học hạnh phúc, trường mầm non, xây dựng môi trường.

Nhận bài ngày 25.03.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.03.2025

Liên hệ tác giả: Dương Thị Thanh Thảo; email: dtthao@daihocthudo.edu.vn

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Hướng đến một trong các mục tiêu: “Phát triển bền vững và quyền công dân toàn cầu đến năm 2030, đảm bảo tất cả người học có được kiến thức và kỹ năng cần thiết để thúc đẩy phát triển bền vững, bao gồm trong số những thứ khác thông qua giáo dục phát triển bền vững và lối sống bền vững, quyền con người, bình đẳng giới, thúc đẩy văn hóa hòa bình và bất bạo động, quyền công dân toàn cầu, và đánh giá cao sự đa dạng văn hóa và đóng góp của văn hóa vào phát triển bền vững” [1], UNESCO đã xây dựng và thực hiện mô hình trường học hạnh phúc (Happy School).

Theo UNESCO cần thiết phải xây dựng mô hình trường học hạnh phúc vì các lý do: (i) Trải nghiệm ở trường là một trong những trải nghiệm định hình nhất trong cuộc sống; (ii) Phong trào toàn cầu nhằm ưu tiên và đo lường hạnh phúc và sức khỏe; và (iii) Hạnh phúc của người học có thể bị suy yếu. Những lý do này phản ánh bối cảnh mà ở đó giáo dục quốc tế nói chung, mỗi quốc gia nói riêng phải đối mặt. Bối cảnh này bao gồm các yếu tố bên trong và bên ngoài có tác động đến sự phát triển của hệ thống giáo dục. “Yếu tố bên ngoài: Gia tăng bất bình đẳng thu nhập; Sự không khoan dung và bạo lực ngày càng tăng; Tiến bộ công nghệ nhanh chóng; Suy thoái môi trường. Yếu tố bên trong: Môi trường học tập kém; Sự vô cảm của các nhà giáo dục; Chương trình giảng dạy lỗi thời và không phù hợp; Quá tập trung vào nội dung học thuật và điểm thi” [1]. Tất cả những điều này đòi hỏi

phải có một mô hình trường học mới; trường học đó phải là môi trường của tình yêu thương, thông cảm, chia sẻ; an toàn về thể chất và tinh thần; tôn trọng sự khác biệt để mọi học sinh đều nhận được những điều kiện tốt nhất cho sự phát triển toàn diện của bản thân.

Bài viết tập trung nghiên cứu các nội dung về các khái niệm cơ bản của bài viết, nội dung các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non và phân tích thực trạng xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non qua các tài liệu thứ cấp.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái niệm

a) *Môi trường giáo dục tích cực*

Theo quan điểm của nhiều nhà nghiên cứu giáo dục, môi trường giáo dục tích cực cần đáp ứng các tiêu chí như: an toàn về thể chất và tâm lý, khuyến khích trẻ tham gia tích cực vào quá trình học tập, xây dựng thái độ tự tin và tạo cơ hội cho trẻ phát triển kỹ năng xã hội.

Trong nghiên cứu này, khái niệm “môi trường giáo dục tích cực” được sử dụng theo quan điểm của UNESCO: *Môi trường giáo dục tích cực là môi trường được xây dựng dựa trên nền tảng của sự lắng nghe và thấu hiểu nhu cầu của trẻ, giúp trẻ hình thành tư duy sáng tạo, khả năng hợp tác và tinh thần trách nhiệm ngay từ những năm đầu đời.* Môi trường này phải đảm bảo các yếu tố sau: 1) Không gian học tập an toàn và thân thiện; 2) Mối quan hệ tích cực giữa giáo viên và trẻ; 3) Phương pháp giáo dục phù hợp; 4) Sự tham gia của phụ huynh và cộng đồng.

b) *Xây dựng môi trường giáo dục tích cực*

Theo Hoàng Phê (2003), từ “xây dựng” có nhiều nghĩa; một trong những nghĩa đó là “tạo ra, sáng tạo ra cái có giá trị tinh thần, có ý nghĩa trừu tượng” [2]. Theo đó, *xây dựng môi trường giáo dục tích cực là một quá trình với nhiều hoạt động mang tính hệ thống để tác động đến cơ sở vật chất, đội ngũ giáo viên, học sinh cùng các bên liên quan và quá trình giáo dục của nhà trường nhằm tạo ra một không gian học tập an toàn, thân thiện và khuyến khích sự phát triển toàn diện của trẻ em.*

c) *Trường học hạnh phúc*

Theo Đặng Tự Ân (2020), *trường học hạnh phúc* là môi trường mà tất cả mọi người đều được sống trong hạnh phúc, trong đó hạnh phúc của người học được coi là mục tiêu cao nhất. Trường học hạnh phúc không chỉ là nơi giáo viên cảm thấy hạnh phúc mà còn đảm bảo học sinh được phát triển toàn diện, trở thành chính mình trong một môi trường học tập an toàn, thân thiện và tràn đầy tình thương [3].

Theo UNESCO (2016), *trường học hạnh phúc* được định nghĩa là *một môi trường giáo dục nơi học sinh được tôn trọng, yêu thương và khuyến khích phát triển cá nhân. Đồng thời, giáo viên cũng có cơ hội được hỗ trợ, nâng cao năng lực và duy trì tinh thần làm việc tích cực. Mô hình này không chỉ hướng đến việc tạo ra một không gian học tập tích cực mà còn xây dựng một nền văn hóa giáo dục nhân văn, giúp học sinh phát triển tư duy sáng tạo, kỹ năng xã hội và tinh thần trách nhiệm* [1]. Khái niệm trường học hạnh phúc của UNESCO được chúng tôi sử dụng trong bài viết này áp dụng đối với trường mầm non.

2.2. Nội dung các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non

Môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc là sự kết hợp hài hòa giữa nhiều yếu tố nhằm tạo ra một không gian học tập lý tưởng, nơi trẻ được phát triển toàn diện về trí tuệ, thể chất, cảm xúc và kỹ năng xã hội. Một môi trường như vậy không chỉ hỗ

trợ trẻ tiếp thu kiến thức một cách tự nhiên mà còn nuôi dưỡng tinh thần yêu thích học tập, tăng cường sự tự tin, khả năng sáng tạo và lòng nhân ái.

Theo UNESCO (2016) và Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam (2019), các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non gồm:

2.2.1. Cấu trúc không gian và điều kiện vật chất hỗ trợ học tập

Một trường mầm non theo mô hình Trường học Hạnh phúc cần có môi trường vật chất phù hợp với nhu cầu phát triển của trẻ nhỏ. Theo UNESCO (2016), môi trường học tập tích cực cần đảm bảo sự kết hợp hài hòa giữa tính an toàn, khả năng kích thích sự tò mò và sáng tạo, đồng thời khuyến khích trẻ khám phá. Không gian lớp học không chỉ đáp ứng các tiêu chuẩn an toàn mà còn phải được thiết kế linh hoạt với các khu vực chức năng riêng biệt như *góc đọc sách, góc nghệ thuật, góc khoa học và khu vui chơi sáng tạo* (UNESCO, 2016, tr.15).

Bàn ghế, kệ sách, đồ chơi cần có kích thước phù hợp với trẻ, được làm từ vật liệu an toàn và có thiết kế thân thiện, gần gũi (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2019). Ngoài không gian trong lớp, *sân chơi ngoài trời* cũng đóng vai trò quan trọng trong việc giúp trẻ vận động, tương tác với bạn bè và trải nghiệm thế giới tự nhiên. Các nghiên cứu cho thấy rằng việc bổ sung những không gian mở như *khu vườn nhỏ, khu chơi cát, khu leo núi mini hay khu vẽ tranh tự do* sẽ góp phần tạo ra môi trường học tập phong phú, nơi trẻ có thể vừa học vừa chơi, đồng thời phát triển kỹ năng vận động và tư duy sáng tạo (UNESCO, 2016).

2.2.2. Hệ thống giá trị và văn hóa trường học tích cực

Một môi trường giáo dục tích cực không chỉ dừng lại ở cơ sở vật chất mà còn phải được xây dựng trên nền tảng *giá trị và văn hóa trường học vững chắc* (UNESCO, 2016). Theo nghiên cứu của UNESCO (2016), một Trường học hạnh phúc cần đề cao các nguyên tắc như *tôn trọng, yêu thương, hợp tác và trách nhiệm*. Những giá trị này cần được thể hiện qua cách giáo viên ứng xử với trẻ, cách trẻ tương tác với bạn bè và cách nhà trường tổ chức các hoạt động giáo dục.

Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam (2019) cũng nhấn mạnh rằng *văn hóa trường học tích cực* cần bao gồm việc xây dựng các *quy tắc lớp học khuyến khích tinh thần hợp tác, thái độ tôn trọng lẫn nhau và khả năng tự điều chỉnh hành vi*. Khi trẻ được dạy cách thể hiện cảm xúc một cách lành mạnh, biết lắng nghe và chia sẻ với người khác, các em sẽ phát triển *lòng nhân ái, tinh thần trách nhiệm và sự đồng cảm* – những yếu tố cốt lõi của một môi trường giáo dục tích cực (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2019).

2.2.3. Sự tham gia chủ động của trẻ vào quá trình học tập

Một môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc không chỉ dừng lại ở việc cung cấp kiến thức mà còn phải tạo cơ hội cho trẻ chủ động tham gia vào quá trình học tập. Thay vì chỉ nghe giảng thụ động, trẻ cần được khuyến khích đặt câu hỏi, khám phá, thử nghiệm và tự rút ra bài học từ trải nghiệm thực tế. Điều này đòi hỏi giáo viên phải thiết kế các hoạt động giảng dạy theo hướng mở, sử dụng phương pháp học tập thông qua chơi, khuyến khích trẻ tìm tòi và phát huy khả năng sáng tạo. Trẻ cũng cần có cơ hội đưa ra ý kiến, đóng góp vào các hoạt động lớp học và tự lựa chọn cách thức học tập phù hợp với sở thích của mình. Khi trẻ được tham gia chủ động vào quá trình học tập, chúng sẽ có động lực hơn, tự tin hơn và phát triển được tư duy phản biện cũng như khả năng giải quyết vấn đề.

2.2.4. Mối quan hệ tích cực giữa giáo viên và trẻ

Giáo viên là người đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành môi trường giáo dục tích cực. Một giáo viên trong trường học hạnh phúc không chỉ là người truyền đạt kiến thức mà còn là người đồng hành, hướng dẫn và tạo động lực cho trẻ phát triển. Giáo viên cần thể

hiện sự quan tâm đến từng cá nhân học sinh, hiểu được sở thích, nhu cầu và đặc điểm tâm lý của từng trẻ để có phương pháp giáo dục phù hợp. Ngoài ra, một giáo viên trong môi trường giáo dục tích cực cần có kỹ năng quản lý cảm xúc, biết cách xử lý các tình huống trong lớp học bằng phương pháp nhẹ nhàng, tích cực thay vì áp đặt hay trách phạt. Khi trẻ cảm thấy an toàn và được tôn trọng, chúng sẽ cởi mở hơn trong giao tiếp, dễ dàng kết nối với giáo viên và tự tin thể hiện suy nghĩ của mình.

2.2.5. Sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng

Một môi trường giáo dục tích cực không thể chỉ được xây dựng trong phạm vi nhà trường mà cần có sự phối hợp chặt chẽ với gia đình và cộng đồng. Trẻ em phát triển tốt nhất khi có sự nhất quán giữa cách giáo dục ở trường và ở nhà. Vì vậy, nhà trường cần tạo điều kiện để phụ huynh tham gia vào các hoạt động giáo dục, cung cấp thông tin về phương pháp giảng dạy và tổ chức các buổi trao đổi để cha mẹ hiểu rõ hơn về quá trình học tập của con. Các hoạt động như "Ngày hội gia đình", "Cùng con đến trường" hay các chương trình đọc sách, làm đồ thủ công chung giữa phụ huynh và trẻ sẽ giúp tăng cường sự gắn kết giữa nhà trường và gia đình. Ngoài ra, trường học cũng có thể hợp tác với các tổ chức xã hội, doanh nghiệp và trung tâm văn hóa để tạo ra nhiều cơ hội trải nghiệm thực tế cho trẻ. Việc đưa trẻ đến thăm bảo tàng, trang trại, thư viện hay tổ chức các hoạt động thiện nguyện nhỏ sẽ giúp trẻ mở rộng hiểu biết, hình thành kỹ năng xã hội và nhận thức tốt hơn về cộng đồng xung quanh.

Môi trường giáo dục tích cực trong trường mầm non theo mô hình trường học hạnh phúc là sự kết hợp giữa các yếu tố vật chất, tinh thần và con người nhằm tạo ra một không gian học tập lý tưởng, giúp trẻ phát triển toàn diện cả về trí tuệ, cảm xúc và kỹ năng sống. Với sự đầu tư vào cơ sở vật chất phù hợp, xây dựng văn hóa trường học tích cực, khuyến khích sự tham gia chủ động của trẻ, tạo dựng mối quan hệ tích cực giữa giáo viên và trẻ, đồng thời thúc đẩy sự hợp tác giữa nhà trường - gia đình - cộng đồng, mô hình này không chỉ nâng cao chất lượng giáo dục mà còn giúp trẻ hình thành những giá trị sống quan trọng ngay từ những năm đầu đời. Một môi trường giáo dục tích cực không chỉ mang lại lợi ích cho trẻ mà còn góp phần tạo nên một nền giáo dục nhân văn, hiện đại, nơi mỗi trẻ đều cảm thấy được yêu thương, tôn trọng và có cơ hội phát triển tốt nhất theo khả năng của mình.

2.3. Phân tích thực trạng xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non

Trên cơ sở nghiên cứu các tài liệu thứ cấp (secondary data), chúng tôi có một số đánh giá về quá trình xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc tại trường mầm non ở nước ta như sau:

2.3.1. Phân tích thực trạng môi trường giáo dục của trường mầm non theo các yêu cầu của trường học hạnh phúc

Việc đánh giá thực trạng môi trường giáo dục tại các trường mầm non theo mô hình trường học hạnh phúc cần dựa trên những tiêu chí cụ thể như cơ sở vật chất, phương pháp giảng dạy, đội ngũ giáo viên, tâm lý học đường và sự phối hợp giữa nhà trường - gia đình - cộng đồng. Qua khảo sát thực tế tại một số trường mầm non, có thể thấy rằng nhiều trường đã có sự quan tâm đến mô hình này nhưng vẫn còn tồn tại không ít khó khăn và thách thức trong quá trình triển khai.

2.3.1.1. Cơ sở vật chất và môi trường học tập

Một trong những yếu tố quan trọng quyết định đến chất lượng của một môi trường giáo dục tích cực là cơ sở vật chất và không gian học tập. Hiện nay, tại các khu vực thành phố

lớn, nhiều trường mầm non đã được đầu tư xây dựng theo hướng hiện đại với phòng học rộng rãi, thoáng mát, có đầy đủ trang thiết bị hỗ trợ giảng dạy như bảng tương tác, góc học tập phong phú, sân chơi an toàn. Tuy nhiên, tại các vùng nông thôn, miền núi hay khu vực còn khó khăn, điều kiện cơ sở vật chất của trường mầm non vẫn còn nhiều hạn chế. Một số trường chưa có sân chơi đủ rộng, thiếu các trang thiết bị hỗ trợ học tập hoặc phòng học chưa được thiết kế tối ưu cho trẻ nhỏ. Ngoài ra, việc thiếu các không gian mở như vườn trường, khu trải nghiệm thiên nhiên cũng ảnh hưởng đến khả năng khám phá, học tập thực tế của trẻ.

Bên cạnh đó, tình trạng quá tải học sinh tại một số trường công lập cũng là vấn đề đáng quan tâm. Khi số lượng trẻ trong một lớp quá đông, giáo viên khó có thể quan tâm đầy đủ đến từng trẻ, ảnh hưởng đến chất lượng giảng dạy cũng như khả năng tương tác của trẻ với giáo viên và bạn bè. Một số trường vẫn sử dụng phương pháp bố trí lớp học truyền thống với bàn ghế cố định, chưa tạo được không gian linh hoạt để trẻ chủ động khám phá, sáng tạo.

2.3.1.2. Phương pháp giảng dạy và cách tiếp cận giáo dục

Trong những năm gần đây, nhiều trường mầm non đã bắt đầu ứng dụng các phương pháp giáo dục tiên tiến như Montessori, Reggio Emilia, STEAM hay giáo dục cảm xúc - xã hội (SEL),... Những phương pháp này tập trung vào việc lấy trẻ làm trung tâm, khuyến khích sự sáng tạo, tính tự lập và khả năng giải quyết vấn đề của trẻ. Tuy nhiên, trên thực tế, việc áp dụng các phương pháp này còn chưa đồng đều giữa các trường. Một số trường công lập vẫn duy trì cách dạy học truyền thống, chú trọng vào việc rèn luyện kỹ năng đọc, viết, đếm hơn là phát triển tư duy sáng tạo và kỹ năng xã hội của trẻ.

Bên cạnh đó, nhiều giáo viên vẫn quen với phương pháp giảng dạy theo khuôn mẫu, chưa thực sự linh hoạt trong việc tổ chức hoạt động học tập. Việc triển khai các phương pháp giáo dục hiện đại đòi hỏi giáo viên phải có sự chủ động trong việc thiết kế bài giảng, sáng tạo trong cách tổ chức lớp học, điều này đôi khi gây khó khăn do giáo viên chưa được đào tạo bài bản hoặc chưa có đủ tài liệu hỗ trợ. Ngoài ra, áp lực từ chương trình học cũng là một yếu tố khiến một số giáo viên chưa thực sự dành nhiều thời gian để tạo ra những hoạt động mang tính trải nghiệm cho trẻ.

2.3.1.3. Đội ngũ giáo viên và môi trường tâm lý học đường

Giáo viên là nhân tố quan trọng quyết định đến việc xây dựng môi trường giáo dục tích cực trong trường học hạnh phúc. Hiện nay, đội ngũ giáo viên mầm non tại nhiều trường đã có trình độ chuyên môn tốt, có lòng yêu nghề và tâm huyết với trẻ. Tuy nhiên, thực tế cũng cho thấy rằng giáo viên mầm non phải chịu nhiều áp lực từ khối lượng công việc lớn, chế độ đãi ngộ chưa thực sự hấp dẫn, dẫn đến tình trạng căng thẳng, thậm chí kiệt sức trong công việc. Một số giáo viên chưa được đào tạo đầy đủ về giáo dục cảm xúc - xã hội, chưa có kỹ năng xử lý các tình huống tâm lý trong lớp học, dẫn đến việc đôi khi vẫn còn xảy ra những phản ứng tiêu cực với trẻ như quát mắng, trách phạt.

Môi trường tâm lý học đường tại một số trường mầm non cũng chưa thực sự đảm bảo tính tích cực. Trong một số trường hợp, trẻ có thể gặp phải tình trạng bị cô lập, chưa được hỗ trợ kịp thời khi gặp khó khăn về cảm xúc hoặc tương tác xã hội. Điều này đòi hỏi các trường mầm non cần chú trọng hơn đến việc tạo ra không gian tâm lý an toàn cho trẻ, nơi trẻ có thể tự tin thể hiện bản thân mà không sợ bị đánh giá hay áp đặt.

2.3.1.4. Sự phối hợp giữa nhà trường, phụ huynh và cộng đồng

Mối quan hệ giữa nhà trường, phụ huynh và cộng đồng đóng vai trò quan trọng trong

việc xây dựng môi trường giáo dục tích cực. Nhiều trường mầm non hiện nay đã có sự phối hợp chặt chẽ với phụ huynh thông qua các buổi họp định kỳ, chương trình trải nghiệm cùng con, hội thảo về giáo dục. Tuy nhiên, vẫn còn nhiều phụ huynh chưa thực sự tham gia tích cực vào quá trình giáo dục của con, chủ yếu phó thác hoàn toàn cho nhà trường. Một số phụ huynh vẫn còn giữ quan niệm truyền thống rằng giáo dục chỉ đơn thuần là việc học chữ, học số, chưa nhận thức đầy đủ về tầm quan trọng của giáo dục cảm xúc - xã hội hay kỹ năng sống đối với trẻ mầm non.

Bên cạnh đó, sự kết nối giữa nhà trường với cộng đồng cũng chưa được phát huy mạnh mẽ. Việc tổ chức các hoạt động ngoại khóa, trải nghiệm thực tế cho trẻ chưa thực sự phổ biến, một phần do hạn chế về ngân sách, một phần do thiếu sự liên kết với các tổ chức bên ngoài. Điều này khiến trẻ chưa có nhiều cơ hội được tiếp xúc với thế giới xung quanh, học tập từ thực tế và phát triển các kỹ năng xã hội quan trọng.

Qua phân tích thực trạng môi trường giáo dục tại các trường mầm non theo tiêu chí của trường học hạnh phúc, có thể thấy rằng mặc dù đã có những bước tiến đáng kể trong việc nâng cao chất lượng giáo dục, vẫn còn nhiều hạn chế cần được khắc phục. Cơ sở vật chất tại một số trường chưa thực sự đáp ứng yêu cầu của một môi trường giáo dục tích cực, phương pháp giảng dạy chưa đồng đều, giáo viên còn chịu nhiều áp lực, trong khi sự phối hợp giữa nhà trường – gia đình – cộng đồng vẫn chưa thực sự chặt chẽ. Những hạn chế này đặt ra yêu cầu cần có những giải pháp cụ thể để cải thiện, giúp môi trường giáo dục mầm non trở nên tích cực hơn, mang lại trải nghiệm học tập hạnh phúc cho trẻ em ngay từ những năm đầu đời.

2.3.2. Phát hiện vấn đề cần giải quyết để môi trường giáo dục của trường mầm non đáp ứng yêu cầu của trường học hạnh phúc

a. Cơ sở vật chất chưa đáp ứng tiêu chuẩn của một trường học hạnh phúc

Cơ sở vật chất là yếu tố nền tảng để tạo nên một môi trường giáo dục tích cực. Tuy nhiên, nhiều trường mầm non, đặc biệt ở khu vực đô thị và khu công nghiệp, đang đối mặt với tình trạng quá tải và thiếu thốn cơ sở vật chất. Theo báo cáo của Bộ Giáo dục và Đào tạo, trong năm học 2023-2024, giáo dục mầm non đã có nhiều chuyển biến tích cực, nhưng vẫn tồn tại những thách thức về cơ sở vật chất và điều kiện giáo dục ở một số địa bàn.

Ngoài ra, tình trạng sĩ số lớp học cao cũng ảnh hưởng đến chất lượng giáo dục. Tại một số khu vực, số lượng trẻ trong mỗi lớp vượt quá tiêu chuẩn, gây khó khăn cho giáo viên trong việc quản lý và chăm sóc từng trẻ.

b. Phương pháp giảng dạy chưa đồng bộ, chưa thực sự lấy trẻ làm trung tâm

Mặc dù xu hướng đổi mới giáo dục mầm non đã được khuyến khích, việc triển khai các phương pháp giảng dạy hiện đại vẫn chưa đồng đều giữa các trường. Theo báo cáo của Bộ Giáo dục và Đào tạo, cần có giải pháp đột phá để đổi mới và phát triển giáo dục mầm non, nhằm nâng cao chất lượng giáo dục và đáp ứng nhu cầu của trẻ em.

c. Giáo viên chưa được trang bị đầy đủ kỹ năng về giáo dục cảm xúc - xã hội

Giáo viên là nhân tố quan trọng trong việc tạo dựng môi trường giáo dục tích cực. Tuy nhiên, nhiều giáo viên mầm non đang phải đối mặt với áp lực công việc cao và thu nhập thấp. Báo cáo của Bộ Giáo dục và Đào tạo cho thấy, giáo viên mầm non chịu áp lực công việc cao nhất, với thời gian làm việc trong ngày tại cơ sở giáo dục mầm non dài nhất (9-12 giờ mỗi ngày).

Ngoài ra, việc đào tạo và bồi dưỡng giáo viên về giáo dục cảm xúc xã hội còn hạn chế, ảnh hưởng đến khả năng hỗ trợ trẻ phát triển toàn diện.

d. Sự phối hợp giữa nhà trường, phụ huynh và cộng đồng chưa hiệu quả

Sự phối hợp giữa nhà trường và gia đình là yếu tố quan trọng trong mô hình trường học

hạnh phúc. Tuy nhiên, theo báo cáo của UNICEF, vẫn còn một tỷ lệ trẻ em không được tiếp cận giáo dục mầm non, đặc biệt trong bối cảnh đại dịch COVID-19. Cụ thể, ước tính có khoảng 4,4 triệu trẻ em mẫu giáo tại Việt Nam bị gián đoạn việc học do COVID-19.

Điều này cho thấy cần tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, phụ huynh và cộng đồng để đảm bảo mọi trẻ em đều được tiếp cận giáo dục mầm non chất lượng.

Những vấn đề nêu trên cho thấy rằng, để môi trường giáo dục MN thực sự đáp ứng tiêu chí của trường học hạnh phúc, cần có sự cải thiện toàn diện về cơ sở vật chất, phương pháp giảng dạy, nâng cao năng lực giáo viên và tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường - gia đình - cộng đồng. Nếu không giải quyết triệt để những hạn chế này, môi trường giáo dục sẽ khó có thể trở thành nơi trẻ thực sự hạnh phúc và phát triển tối ưu. Việc học tập không chỉ là tiếp thu kiến thức mà còn là hành trình khám phá thế giới, và mỗi ngôi trường cần trở thành nơi khuyến khích trẻ yêu thích học tập, tự tin thể hiện bản thân và sẵn sàng bước vào tương lai.

2.3.3. Xác định các tác động can thiệp của lãnh đạo trường mầm non để giải quyết các vấn đề đã được nhận diện

a. Cải thiện cơ sở vật chất, tối ưu hóa không gian học tập và đảm bảo an toàn trường học

Một trong những vấn đề lớn nhất mà nhiều trường mầm non hiện nay gặp phải là cơ sở vật chất chưa đáp ứng đủ nhu cầu học tập và vui chơi của trẻ. Vì vậy, lãnh đạo trường mầm non cần thực hiện các biện pháp sau để nâng cao chất lượng cơ sở vật chất:

- Tiến hành đánh giá thực trạng cơ sở vật chất: Nhà trường cần phối hợp với giáo viên, nhân viên quản lý cơ sở vật chất để khảo sát tình hình thực tế, từ đó xác định các khu vực cần cải thiện như phòng học, sân chơi, nhà vệ sinh, hệ thống chiếu sáng và thông gió. Việc này có thể được thực hiện thông qua các bảng kiểm tra chất lượng cơ sở vật chất định kỳ và phản hồi từ giáo viên, phụ huynh.

- Xây dựng kế hoạch nâng cấp theo lộ trình: Đối với những trường còn gặp khó khăn về tài chính, lãnh đạo trường cần lập kế hoạch nâng cấp theo từng giai đoạn, tập trung vào các hạng mục quan trọng nhất như bổ sung trang thiết bị học tập, mở rộng khu vực vui chơi và đảm bảo tiêu chuẩn an toàn trường học.

- Tìm kiếm các nguồn tài trợ và hỗ trợ tài chính: Ngoài ngân sách của nhà trường, lãnh đạo cần huy động sự hỗ trợ từ chính quyền địa phương, doanh nghiệp, tổ chức phi chính phủ hoặc các quỹ giáo dục để cải thiện cơ sở vật chất. Một số chương trình hợp tác có thể bao gồm dự án "Sân chơi cho em" do UNICEF hỗ trợ hoặc các quỹ từ các tổ chức xã hội tại địa phương.

- Tái cấu trúc không gian lớp học theo hướng mở và linh hoạt: Thay vì bố trí bàn ghế theo kiểu truyền thống, lớp học cần được thiết kế theo khu vực học tập linh hoạt như góc khám phá khoa học, góc sáng tạo nghệ thuật, khu trải nghiệm thực tế. Điều này giúp trẻ có cơ hội tiếp xúc với nhiều hoạt động đa dạng, kích thích tư duy và sự sáng tạo.

- Đảm bảo tiêu chuẩn an toàn trường học: Nhà trường cần kiểm soát các yếu tố nguy hiểm trong môi trường học tập như cầu thang không có rào chắn, sân chơi có bề mặt trơn trượt, hoặc đồ chơi không đạt tiêu chuẩn an toàn. Ngoài ra, cần có hệ thống giám sát camera để đảm bảo trẻ luôn được theo dõi và bảo vệ trong suốt thời gian ở trường.

b. Đổi mới phương pháp giảng dạy, nâng cao chất lượng chuyên môn của giáo viên

Để cải thiện phương pháp giáo dục theo mô hình trường học hạnh phúc, lãnh đạo trường cần chủ động triển khai các chương trình bồi dưỡng chuyên môn và hỗ trợ giáo viên áp dụng các phương pháp giáo dục hiện đại.

- Tổ chức tập huấn định kỳ về phương pháp giảng dạy: Lãnh đạo trường cần phối hợp với các chuyên gia giáo dục để tổ chức các buổi tập huấn chuyên môn về các phương pháp giáo dục tiên tiến như Montessori, Reggio Emilia, STEAM, giáo dục cảm xúc xã hội (SEL).

Các khóa học này có thể được thực hiện dưới dạng hội thảo chuyên đề, lớp học trực tuyến hoặc mô hình học tập dựa trên thực hành tại lớp học.

- Xây dựng mô hình “lớp học mở” để giáo viên quan sát và học hỏi lẫn nhau: Việc này giúp giáo viên tiếp cận với những cách giảng dạy mới, đồng thời tạo cơ hội để họ chia sẻ kinh nghiệm, nâng cao chất lượng giảng dạy.

- Khuyến khích sáng tạo trong giảng dạy: Lãnh đạo trường cần tạo điều kiện cho giáo viên thiết kế các hoạt động giảng dạy linh hoạt, khuyến khích trẻ tham gia vào quá trình khám phá và trải nghiệm thay vì tiếp thu kiến thức một cách thụ động.

- Giảm tải công việc hành chính cho giáo viên: Một trong những nguyên nhân khiến giáo viên không thể tập trung đổi mới phương pháp giảng dạy là do khối lượng công việc hành chính quá nhiều. Nhà trường có thể ứng dụng công nghệ số để hỗ trợ quản lý hồ sơ, đánh giá trẻ, giúp giáo viên có nhiều thời gian hơn để tập trung vào việc giảng dạy.

c. Hỗ trợ giáo viên, cải thiện môi trường làm việc và chế độ đãi ngộ

Để đảm bảo giáo viên có đủ động lực và tinh thần làm việc tích cực, lãnh đạo trường cần tăng cường các chính sách hỗ trợ về tinh thần, tài chính và điều kiện làm việc.

- Đề xuất chính sách tăng lương, phụ cấp cho giáo viên mầm non: Lãnh đạo trường có thể làm việc với các cấp quản lý giáo dục để đề xuất mức hỗ trợ phù hợp, đồng thời tìm kiếm các quỹ hỗ trợ giáo viên từ các tổ chức xã hội, doanh nghiệp.

- Tạo không gian chia sẻ, hỗ trợ tinh thần cho giáo viên: Tổ chức các buổi gặp gỡ định kỳ giữa ban giám hiệu và giáo viên để lắng nghe ý kiến, giải quyết kịp thời những khó khăn trong công việc. Ngoài ra, nhà trường có thể tổ chức các hoạt động thư giãn như yoga, dã ngoại, team-building để giúp giáo viên giảm căng thẳng.

d. Xây dựng môi trường tâm lý học đường tích cực, chú trọng giáo dục cảm xúc xã hội cho trẻ

Triển khai chương trình giáo dục cảm xúc xã hội (SEL): Nhà trường cần đưa SEL vào chương trình giảng dạy, giúp trẻ phát triển kỹ năng kiểm soát cảm xúc, giao tiếp hiệu quả và xây dựng quan hệ lành mạnh.

Thành lập nhóm tư vấn tâm lý học đường: Nếu có điều kiện, trường có thể hợp tác với chuyên gia tâm lý để hỗ trợ trẻ gặp khó khăn trong cảm xúc và hành vi.

e. Tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, cha mẹ và cộng đồng

Tổ chức hội thảo về giáo dục trẻ theo mô hình trường học hạnh phúc.

Xây dựng nhóm liên kết giữa nhà trường và cha mẹ để cập nhật thông tin học tập của trẻ một cách nhanh chóng.

Hợp tác với các tổ chức xã hội, doanh nghiệp để mở rộng cơ hội học tập trải nghiệm cho trẻ, ví dụ như tham quan bảo tàng, trang trại giáo dục, khu công nghệ cao.

Lãnh đạo trường mầm non đóng vai trò trung tâm trong việc xây dựng môi trường giáo dục tích cực bằng cách cải thiện CSVC, đổi mới PPDH, hỗ trợ giáo viên, nâng cao giáo dục cảm xúc xã hội và tăng cường hợp tác với cha mẹ, nhà trường có thể thực hiện các tác động can thiệp hiệu quả, giúp trẻ phát triển toàn diện trong một môi trường thực sự hạnh phúc.

2.4. Đề xuất các biện pháp xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non

2.4.1. Cải thiện cơ sở vật chất, mở rộng không gian sáng tạo và khu vực học tập mở

a) Mục đích của biện pháp

Thực hiện biện pháp nhằm nâng cấp, cải thiện hệ thống cơ sở vật chất trong trường, mở rộng không gian sáng tạo và khu vực học tập mở nhằm đáp ứng nhu cầu học tập, vui chơi và phát triển của trẻ. Việc này giúp đảm bảo một môi trường học tập thân thiện, gần gũi với

thiên nhiên, kích thích trí tưởng tượng, sự sáng tạo và khả năng khám phá của trẻ thông qua các hoạt động thực hành.

b) Nội dung của biện pháp

Để cải thiện môi trường học tập và xây dựng không gian sáng tạo, biện pháp này tập trung vào các nội dung chính sau: 1) Nâng cấp khu vực vui chơi và vận động ngoài trời; 2) Mở rộng không gian sáng tạo trong lớp học; 3) Phát triển khu vực học tập mở và trải nghiệm thực tế; 4) Bổ sung trang thiết bị dạy học hiện đại.

2.4.2. Tăng cường giáo dục cảm xúc- xã hội cho trẻ mầm non

a) Mục đích của biện pháp

Mục tiêu quan trọng của biện pháp này là giúp trẻ có kỹ năng xử lý cảm xúc và các tình huống xã hội một cách hiệu quả. Khi trẻ biết cách kiểm soát cảm xúc tiêu cực như tức giận, buồn bã hay lo lắng, trẻ sẽ dễ dàng hòa nhập với môi trường xung quanh hơn. Bên cạnh đó, việc giáo dục cảm xúc xã hội cũng giúp trẻ phát triển lòng trắc ẩn, sự đồng cảm và thái độ tôn trọng người khác, từ đó giảm thiểu các hành vi tiêu cực như xung đột, bắt nạt hay cô lập trong lớp học.

b) Nội dung của biện pháp

Để tăng cường giáo dục cảm xúc - xã hội cho trẻ mầm non tại Trường Mầm non Hoa Sen, biện pháp này tập trung vào các nội dung sau: 1) Lồng ghép giáo dục cảm xúc - xã hội vào chương trình giảng dạy; 2) Thiết lập môi trường lớp học hỗ trợ phát triển cảm xúc; 3) Đào tạo giáo viên về phương pháp giáo dục cảm xúc - xã hội; 4) Phối hợp với phụ huynh trong giáo dục cảm xúc - xã hội cho trẻ.

2.4.3. Nâng cao chất lượng giảng dạy thông qua bồi dưỡng chuyên môn cho giáo viên

a) Mục đích của biện pháp

Giúp giáo viên nâng cao trình độ chuyên môn, tiếp cận những phương pháp giảng dạy hiện đại và rèn luyện các kỹ năng quản lý lớp học theo hướng tích cực. Khi giáo viên có kiến thức vững vàng, họ sẽ tạo ra môi trường học tập an toàn, thân thiện, giúp trẻ phát triển toàn diện mà không bị áp lực, căng thẳng.

b) Nội dung của biện pháp

Để nâng cao chất lượng giảng dạy, giúp giáo viên có đủ năng lực triển khai các phương pháp giáo dục hiện đại và xây dựng môi trường học tập tích cực theo mô hình Trường học hạnh phúc, biện pháp bồi dưỡng chuyên môn cho giáo viên cần tập trung vào các nội dung sau: 1) Bồi dưỡng nhận thức về mô hình Trường học hạnh phúc và giáo dục tích cực; 2) Nâng cao trình độ chuyên môn, cập nhật phương pháp giảng dạy tiên tiến; 3) Phát triển kỹ năng quản lý lớp học theo hướng tích cực; 4) Bồi dưỡng kỹ năng giao tiếp, phối hợp với phụ huynh và đồng nghiệp.

2.4.4. Tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường- gia đình- cộng đồng giáo dục trẻ

a) Mục đích của biện pháp

Biện pháp này nhằm tăng cường mối liên kết giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng, đảm bảo rằng mọi hoạt động giáo dục trẻ đều có sự thống nhất và phối hợp chặt chẽ. Khi có sự hợp tác tốt giữa giáo viên và phụ huynh, trẻ sẽ được giáo dục đồng nhất cả ở trường và ở nhà, tránh những mâu thuẫn trong cách dạy dỗ. Việc kết nối với cộng đồng cũng giúp trẻ có thêm nhiều trải nghiệm thực tế, mở rộng hiểu biết về thế giới xung quanh.

b) Nội dung của biện pháp

Để tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường - gia đình - cộng đồng trong giáo dục trẻ,

biện pháp này tập trung vào các nội dung sau: 1) Tổ chức các hoạt động kết nối giữa nhà trường và gia đình; 2) Khuyến khích phụ huynh tham gia vào các hoạt động giáo dục tại trường; 3) Mở rộng hợp tác giữa nhà trường và cộng đồng; 4) Xây dựng văn hóa chia sẻ và trách nhiệm giữa các bên liên quan.

2.4.5. Mở rộng hợp tác với các tổ chức bên ngoài để tạo cơ hội trải nghiệm thực tế cho trẻ

a) Mục đích của biện pháp

Biện pháp này nhằm xây dựng các mối quan hệ hợp tác giữa nhà trường và các tổ chức bên ngoài như bảo tàng, trung tâm khoa học, trang trại giáo dục, doanh nghiệp và các tổ chức phi chính phủ để tổ chức các hoạt động ngoại khóa, giúp trẻ có cơ hội tiếp cận với những kiến thức và kỹ năng mới. Những trải nghiệm thực tế này không chỉ giúp trẻ phát triển tư duy mà còn rèn luyện khả năng thích nghi, kỹ năng giao tiếp và làm việc nhóm.

b) Nội dung của biện pháp

Để mở rộng hợp tác với các tổ chức bên ngoài và tạo cơ hội trải nghiệm thực tế cho trẻ, biện pháp này tập trung vào các nội dung sau: 1) Xây dựng kế hoạch hợp tác với các tổ chức bên ngoài; 2) Tổ chức các hoạt động trải nghiệm thực tế cho trẻ; và 3) Lồng ghép trải nghiệm thực tế vào chương trình học.

3. KẾT LUẬN

Môi trường giáo dục tích cực đóng vai trò then chốt trong việc nâng cao chất lượng giáo dục và hỗ trợ sự phát triển toàn diện của trẻ mầm non. Một môi trường học tập được xem là tích cực khi đảm bảo tính an toàn, thân thiện, khuyến khích sự sáng tạo, hỗ trợ sự phát triển cảm xúc – xã hội và tạo động lực học tập. Trong đó, mô hình trường học hạnh phúc được xem là một giải pháp hiệu quả nhằm hướng tới mục tiêu này, không chỉ mang lại lợi ích cho trẻ mà còn giúp giáo viên có động lực làm việc, từ đó tạo ra môi trường giảng dạy và học tập bền vững.

Việc xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non cần được xem xét trên nhiều khía cạnh, bao gồm cơ sở vật chất, phương pháp giảng dạy, đội ngũ giáo viên, môi trường tâm lý học đường và sự phối hợp giữa nhà trường – phụ huynh – cộng đồng. Các tiêu chí đánh giá trường học hạnh phúc như sự an toàn, tôn trọng, yêu thương, phát triển cá nhân hóa, kết nối xã hội và hỗ trợ tâm lý có mối quan hệ tương tác chặt chẽ, đóng vai trò nền tảng trong việc đảm bảo một môi trường học tập tích cực. Khi các yếu tố này được đảm bảo, trẻ sẽ có cơ hội phát triển tối ưu về thể chất, trí tuệ và cảm xúc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. UNESCO (2016), *Trường học hạnh phúc! Khung tiêu chí dành cho người học hạnh phúc ở Châu Á- Thái Bình Dương*, Người dịch: Nguyễn Phúc Lộc và Nguyễn Lê Quế An, UNESCO Bangkok Office.
2. Hoàng Phê (2003), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng.
3. Đặng Tự Ân (2020), *Mô hình trường học hạnh phúc giải pháp nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện*, *Tạp chí Dạy và Học ngày nay*.

BUILDING A POSITIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS FOR THE HAPPY SCHOOL MODEL IN KINDERGARTEN

Abstract: *According to UNESCO, it is necessary to build a happy school model for the following reasons: (i) The school experience is one of the most formative experiences in life; (ii) The global movement to prioritize and measure happiness and health; and (iii) The happiness of learners can be undermined. These reasons reflect the context in which international education in general and each country in particular are facing, requiring a new school model; that school must be an environment of love, sympathy, sharing; physical and mental safety; respect for diversity so that every student receives the best conditions for their comprehensive development. The manuscript focuses on studying the content of the basic concepts, the content of the elements of a positive educational environment as for the happy school model in preschools and analyzing the current status of building a positive educational environment according to the happy school model in preschools through secondary data and documents. On that basis, the article proposes measures to build a positive educational environment for the happy school model in preschools today in the country.*

Key words: *Positive education, environment, happy school, kindergarten, environmental building.*